

**ЦИФРЛЫҚ ДӘУІРДЕГІ ӘЛЕУМЕТТАНУЛЫҚ ЗЕРТТЕУЛЕР:
ТРЕНДТЕР МЕН СЫН-ҚАТЕРЛЕР**

Бүгінде әлеуметтанулық зерттеулер технологиялық өзгерістермен қатар әлеуметтік ортаның терең трансформациясы жағдайында дамып келеді. Осыған орай кәсіби зерттеушілер қауымдастығында әлеуметтанулық зерттеу әдістерінің болашағына қатысты пікірталастар жиілей түсуде. Дәстүрлі зерттеу құралдарының жылдам өзгеріп жатқан әлеуметтік шындықты қаншалықты дәл көрсете алатыны, цифрлық коммуникация жағдайында репрезентативтілікке қойылатын талаптардың өзгеруі, сауалнама нәтижелерін цифрлық іздермен және платформалардағы белсенділікпен ұштастыру мәселелері бүгінде халықаралық зерттеу қауымдастығында кеңінен талқылануда.

Қазіргі таңда әлеуметтанушылар сауалнамаларға қатысу деңгейінің төмендеуі, кейбір әлеуметтік топтарға қолжетімділіктің күрделенуі, респонденттердің коммуникациялық дағдыларының өзгеруі сияқты мәселелермен бетпе-бет келуде. Сонымен қатар қазіргі ақпараттық орта әлеуметтік процестерді зерттеудің жаңа мүмкіндіктерін ұсынып отыр. Соңғы жылдары веб-сауалнамалар, онлайн зерттеулер, аралас форматтағы деректер жинау тәсілдері және цифрлық платформалар арқылы ақпарат алу тәжірибесі кеңейе түсті. Сонымен бірге ауқымды деректерді, цифрлық іздерді және мәтіндерді автоматты талдау құралдарын қолдану аясы да артып келеді. Осындай жағдайда классикалық зерттеу тәсілдерін деректерді жинау мен талдаудың жаңа әдістерімен ұштастыру қажеттілігі айқын сезіледі.

“Қоғам және дәуір” журналының осы арнайы шығарылымы қазіргі әлеуметтанулық зерттеулерде болып жатқан өзгерістер мен өзекті мәселелерге арналған мақалаларды біріктіреді. Авторлар цифрлық әлеуметтану, деректерді есептеу арқылы талдау әдістері, қоғамдық пікірді зерттеу, цифрлық теңсіздік, электралдық зерттеулер және жасанды интеллектіні қолдану мәселелерін қарастырады.

Жарияланған мақалаларда зерттеу практикасының өзінде болып жатқан өзгерістерге ерекше назар аударылады. Мұнда мәселе классикалық әлеуметтанулық әдіснамадан бас тартуда емес, керісінше, қалыптасқан зерттеу дәстүрлерін цифрлық ортаның жаңа мүмкіндіктерімен үйлестіру жолдарын іздеуде болып отыр. Осы тұрғыдан алғанда, цифрлық деректердің репрезентативтілігі, цифрлық іздердің әлеуметтік процестерді қаншалықты дәл бейнелейтіні және автоматтандырылған талдау нәтижелерін мазмұндық әлеуметтанулық түсіндірумен ұштастыру мәселелері ерекше маңызға ие.

Арнайы шығарылымдағы маңызды бағыттардың бірі – «сұралмаған қоғамдық пікір» феноменін талқылау. Бүгінде цифрлық орта классикалық сауалнама аясынан тыс қалыптасатын пікірлерді, талқылауларды, реакцияларды қамтитын жаңа әлеуметтік деректер кеңістігін қалыптастырып отыр. Мұндай мәліметтерді зерттеу тек техникалық дағдыларды ғана емес, цифрлық коммуникация табиғатын терең түсінуді де талап етеді.

Журналға енген мақалалар цифрландырудың классикалық әлеуметтанулық әдіснаманың маңызын төмендетпейтінін, керісінше, әдіснамалық ұқыптылыққа, кәсіби рефлексияға және деректерді жауапкершілікпен түсіндіруге деген сұранысты күшейтетінін көрсетеді. Ақпарат көлемі күрт өсіп отырған жағдайда негізгі мәселе

тек деректерге қол жеткізу емес, сол мәліметтердің әлеуметтік мәнін түсіну, әртүрлі әдістердің шектеулерін ажырата білу және алынған нәтижелерге сыни тұрғыдан қарау болып отыр.

Бұл шығарылым Қазақстан Республикасының Президенті жанындағы Қазақстанның стратегиялық зерттеулер институты мен Нархоз университеті бірлесіп ұйымдастырған «Цифрлық дәуірдегі әлеуметтанулық зерттеулер: трендтер мен сын-қатерлер» атты әлеуметтанушылар форумы аясында дайындалды. Форумның ұйымдастырылуы мен осы арнайы шығарылымның жариялануы қазіргі әлеуметтік зерттеулер саласында жүріп жатқан өзгерістерді кәсіби деңгейде талқылауға деген ұмтылысты көрсетеді.

Бүгінде әлеуметтану жаңа технологияларды игеру міндетімен ғана емес, күрделене түскен әлеуметтік және ақпараттық орта жағдайында ғылыми талдаудың тереңдігін сақтап қалу мәселесімен де бетпе-бет келіп отыр. Сондықтан бүгінгі таңда басты мәселе жаңа технологияларды жай ғана игеруде емес, ғылыми рефлексияны, сыни ойлауды және әлеуметтік шындықты терең түсінуді ұштастыра алатын зерттеу мәдениетін қалыптастыру болып отыр.

Ермаханова Салтанат Амангелдіқызы

*Арнайы редактор, әлеуметтану ғылымдарының кандидаты
ҚСЗИ, Қоғамдық пікірді зерттеу бөлімінің басшысы*